

*Катерина Гутченко,
помічник юриста
компанії "PFSOFT"*

УДК 342.951

Режим «митний транзит» та процедура «митний транзит»: сутність і зміст

Актуальність роботи пов'язана з необхідністю розвитку понятійно-категоріального апарату та розширення розуміння зазначених понять в митному праві та діяльності органів публічної влади, які здійснюють митну справу.

Вирішення даної проблеми сприятиме подальшому теоретичному дослідженню та змінам у нормативно-правових актах, які відповідатимуть основним положенням міжнародних стандартів і конвенцій, до яких приєдналася Україна.

Питанням розкриття сутності та змісту основних митно-правових понять присвячували свої роботи багато науковців: І. Г. Бережнюк, Л. Р. Баязітов, Б. А. Кормич, Ю. Д. Кунев, З. Ю. Кунєва, А. В. Мазур, О. С. Мельник, Д. В. Приймаченко, М. Г. Шульга та інші.

У науковій літературі існує багато робіт, присвячених визначенню сутності та змісту понять «режим митний транзит» та дуже мало – де використовується поняття «митна процедура транзиту». Переважна

частина з них зорієнтовані на визначення митного транзиту як митного режиму і дуже невелика кількість науковців, звертає увагу на співвідношення понять «режим митний транзит» та «процедура митний транзит». Причинами такого помилкового ставлення є неправильне тлумачення терміну «митна процедура» у Митному кодексі України та нерозуміння відмінності сутності та змісту понять «митний режим» та «митна процедура».

Мета статті - визначення сутності та змісту митно-правових понять «режим митний транзит» та «процедура митний транзит».

Аналіз численних законодавчих актів та наукових робіт, свідчить про те, що поняття «митна процедура» та «митний режим» фактично отожднюються. Крім того, у останній роботі «Митний транзит: сутність та зміст поняття» було виявлено проблеми в розуміння сутності понять: правовий режим та митний режим [1, с. 116], тому продовжимо дослідження понять: «митний режим

транзит», «митна процедура транзиту».

Згідно пункту 25 частини 1 статті 4 Митного кодексу України (далі – МК України) митний режим – це комплекс взаємопов’язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення [2].

Для того аби здійснити детальний аналіз, безумовно необхідно з’ясувати, що таке «режим» і яке його значення, адже проблеми розуміння сутності понять полягають у систематичному їх ототожненні.

Саме поняття режим має французьке коріння і в оригіналі перекладається як послідовність здійснення чого-небудь. Таким чином, робимо висновок, що з французької, режим – послідовність здійснення певних дій для отримання конкретного результату. А у значенні міжнародної митної термінології послідовність дій й означає митну процедуру.

Для всіх митних процедур (митного транзиту, експорту, імпорту) послідовність дій буде різною, але такою, що здійснюється в однаковому адміністративному режимі, притаманному для усіх митних процедур, оскільки діяльність у митній сфері, не залежно від послідовності дій, складається з однакових складових елементів: суб’єкти; об’єкти; предмет(и) і взаємозв’язки, характерні для конкретної зони правового регулювання, де митні правовідносини є незмінними і загальними для усіх митних процедур.

Специфікою митної процедури є те, що в ній, як в різновиді публічно-адміністративної діяльності, повинні поєднуватися дії двох суб’єктів, відповідно фактовий склад у вигляді митних формальностей має бути визначений у нормі права для двох сторін взаємодії в митній процедурі: митних органів та осіб, яких це стосується (суб’єкти господарювання).

З огляду на це чи доцільно використовувати поняття “митний режим імпорту”, “митний режим експорту”, “митний режим транзиту” тощо, якщо основні дії (подача декларації, перевірка декларації, прийняття рішення відповідним митним органом про прийняття або відмову у прийнятті митної декларації) необхідних для випуску товарів при різних митних процедурах є однаковими, а змінюється лише їх послідовність.

Але з огляду на вищезазначене, слід погодитись з думкою російського дослідника А. А. Шахматєва, який вказує на те, що “важко без певних застережень розглядати митний режим лише в якості різновиду спеціальних адміністративно-правових режимів” [3, с. 18].

З огляду на вищезазначені аргументи, вважаємо за доцільне виокремлення загального митного режиму, характерного для усієї митної діяльності, оскільки дії та взаємозв’язки між суб’єктами, що здійснюється в митній сфері є однаковими для різних митних процедур, а тому “митний режим” є не різновидом, а лише вказує на певні характеристики та особливості єдиного адміністративно-правового режиму для основної діяльності в митній сфері.

Звідси випливає, що існує єдиний для всіх митних процедур, адміністративно-правовий режим (митний режим), який характеризує загальну зону правового регулювання діяльності у митній сфері.

На підтвердження цього є той факт, що визначення поняття «митний режим» у міжнародних нормативно-правових актах не наведено. Адже згідно міжнародної практичної та юридичної діяльності існують митні процедури транзиту, митного складу, вільної митної зони тощо. Саме тому у Кіотській конвенції 1999, Митному кодексі Європейського Союзу 2013 р. використовується поняття «митна процедура». Українським законодавцем, у офіційних перекладах вищезазначених міжнародних нормативно-правових актів,

митну процедуру було помилково ототожнено з митним режимом, що є лише підтвердженням відсутності відмінності розуміння сутності понять «митний режим» і «митна процедура».

У Глосарії митних термінів ВМО надано визначення поняттю «митна процедура» з позначкою «митний режим», але слід враховувати, що ці два поняття не є синонімами і не є тотожними, як вважають деякі науковці. Власне кажучи в оригінальному тексті використовується фраза “treatment applied by the Customs...”, але за аналогією із ustalеними у міжнародних договорах терміном “most favored national treatment”, його можна перекладати саме і як “режим” і як “відношення”, “поводження”, “сталення” тощо.

Тому, дана примітка у Глосарії митних термінів ВМО, вказує лише на те, що в межах певної митної процедури здійснюються різні митні формальності [4].

У даному контексті слід не погодитись з висновком Кормича Б. А., який у своїй науковій публікації “Митні режими як інститут митного права” зазначає, що: «режим виступає свого роду узагальнюючою правовою характеристикою основних типів митних ситуацій, які визначають конкретний порядок переміщення через митний кордон товару, в залежності від мети переміщення...» [5, с. 88], оскільки режимом визначається правова характеристика усіх типів митних ситуацій не залежно від мети переміщення товарів через митний кордон.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що використання такого поняття, як митний режим у Митному кодексі України є недоцільним, оскільки: по-перше – його визначення не відповідає суті; по-друге – існує єдиний адміністративний режим, який регулює діяльність митних органів і зацікавлених осіб, враховуючи різні особливості митних процедур; по-третє – у міжнародній практиці та міжнародних нормативно-правових

актах відсутнє таке поняття, як “митний режим” і оскільки проаналізовані джерела становлять частину національного законодавства існує необхідність гармонізувати національне законодавство з міжнародними вимогами та умовами.

На практиці, через вищезазначені недоліки розуміння поняття «режим», оскільки режим не передбачає деталізації дій і подій, а відтак і поняття “митний режим транзиту”, існують реальні проблеми в транзитній сфері. Це такі проблеми як зменшення транзитних перевезень з іноземними контрагентами, постійне порушення строків транзитних переміщень (ч.4 ст 470 МК України). Щодо останньої практичної проблеми - перевищення встановленого статтею 95 МК України строку доставки товарів, транспортних засобів комерційного призначення, митних або інших документів на ці товари, то протягом 2017-2018 року, за частиною 3 статті 470 МК України було винесено 2 395 рішень судами першої інстанції по всій території України. Це свідчить про те, що наше законодавство потребує змін та деталізації етапів митної процедури “митний транзит”, оскільки лише детальне відображення митних формальностей даної процедури та їх систематизація допоможуть уникнути суперечностей та нерозуміння національного законодавства.

Всі ці проблеми виникають через не систематизованість та потребу у гармонізації митного законодавства України. Наразі, порядок дій як митних органів, так і суб'єктів господарювання розкидані по всьому МК України, а іноді наведені в інших нормативно-правових актах.

Митна процедура «митний транзит»

У минулій своїй публікації “Митний транзит: сутність та зміст поняття”, було встановлено та доведено розбіжності у визначенні поняття «митний транзит» у національному та міжнародному законодавстві. Причиною такої помилки можна

вважати здійснений неправильний переклад терміну «транзит», як “режим” та відсутність розуміння сутності поняття «митна процедура».

Аналізуючи міжнародно-правові акти, було з’ясовано, що термін “митна процедура” застосовується вже досить давно. Кунєв Ю. Д. та Баязітов Л. Р. зазначають, що одним з найбільш ранніх прикладів застосування терміна «митна процедура» є додаток до ст. 14 Міжнародної конвенції про спрощення митних формальностей (1924 р.): «6. Бажано, щоб держави утримувалися, наскільки це можливо, від застосування суворих покарань за порушення митної процедури або правил» [6, с. 9].

Наразі, термін «митна процедура» ми можемо зустріти у пункті 16 статті 5 Кодексу Європейського Союзу, згідно якого «митна процедура» означає одну із нижченаведених процедур, у яку товари можуть бути поміщені відповідно до цього Кодексу: а) випуск у вільний обіг; б) спеціальні процедури; в) експорт. [7]. Саме до групи (б) відноситься і митна процедура транзиту.

Згідно Кіотської конвенції, «митний транзит» означає митну процедуру під якою товари переміщуються під митним контролем з одного митного органу в інший.

Таким чином, робимо висновок, що у міжнародних нормативно-правових актах, які становлять частину національного законодавства поняття «митна процедура» не визначено. У Кіотській конвенції 1999 згруповано певні норми за певними характеристиками та визначено основні митні процедури, які здійснюються в межах функціонування Конвенції, серед яких є і митна процедура транзиту. Крім того, митну процедуру транзиту чітко визначено у додатку E4./ F7. Глави 1 Спеціального додатку E Кіотської конвенції. Згідно даного визначення ми можемо виокремити 2 основні елементи змісту поняття 1) митний контроль; 2) факт переміщення з одного митного органу в інший і відповідно позначено

напрямки та види такого переміщення.

Кунєв Ю. Д. та Баязітов Л. Р. у своїй науковій роботі «Визначення сутності та змісту основних митно-правових понять: «митна процедура» висвітлюють новітній підхід до визначення вищезазначеного митно-правового терміну. Згідно даного визначення митна процедура – це унормована та уніфікована сукупність умов і вимог до процесу звільнення суб’єктивного права від усіх або частини обтяжень, обумовлених наявністю певних юридичних обов’язків [6, с. 16].

Таким чином, митна процедура складається з:

- 1) унормованих умов та вимог;
- 2) формальних дій з їх виконання.

У Додатку E4./ F7. Глави 1 Спеціального додатку E Кіотської конвенції 1999 року визначено, що «митний транзит» означає митну процедуру під якою товари переміщуються під митним контролем з одного митного органу до іншого. Також, у даній Главі надано визначення поняттям «митниця відправлення» та «митниця призначення» [8].

У Митному кодексі Європейського Союзу 2013, у статті 226 Глави 2 Розділу 7 визначено, що митний транзит також є спеціальною процедурою. У Глосарії митних термінів «митний транзит» визначено як митну процедуру, під якою товари переміщуються під митним контролем з одного митного органу в інший [7].

Таким чином можемо зробити висновок, що, по-перше, у міжнародній практиці існує єдиний підхід визначення поняття «митний транзит», як “митної процедури”, а по –друге основними складовими визначення є те що транзит: 1) спеціальна митна процедура (умови та вимоги); 2) товари переміщуються під митним контролем (предмет переміщення); 3) з одного митного органу в інший (напрямок переміщення).

Порівнюючи визначення «митний транзит» у МК України та між-

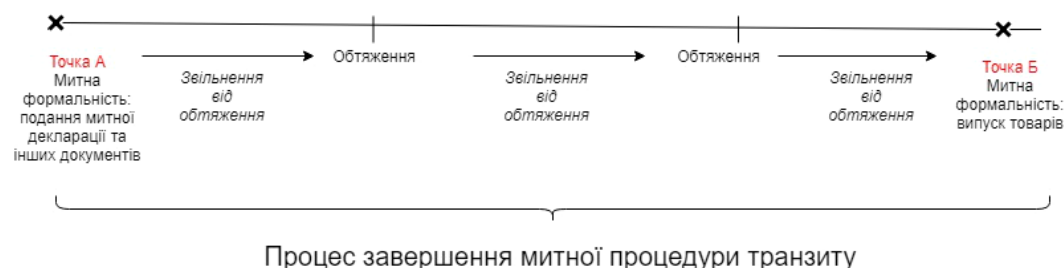
народних нормативно-правових актах, можемо зробити висновок про їх схожість в елементах предмету переміщення та напрямку переміщення.

Таким чином можемо зробити висновок, що митна процедура транзиту – це процес звільнення суб'єктивного права митної служби та зацікавлених осіб від зобов'язань

(обтяжень), пов'язаних з виконанням умов і вимог, необхідних для випуску товарів, які переміщуються під митним контролем з одного митного органу до іншого.

Отже, схематично митну процедуру транзиту можна зобразити наступним чином:

Митна процедура транзит

X - Точка А – точка входу. Початок митної процедури. Митна формальність: подача декларації та інших необхідних товаросупровідних документів.

X – Точка Б – точка виходу. Завершення митної процедури. Митна формальність: випуск товарів.

– етапи митної процедури, кожна з яких супроводжується певними обтяженнями;

– звільнення від обтяження.

Стосовно митних формальностей відносно даного підходу Кунева З. Ю. підсумовує, що митні формальності є правовим засобом, пов'язаним із визначенням та правовою фіксацією низки юридичних фактів, як неодмінних елементів фактового складу митної процедури, й уособлює в собі усі інші, визначені для публічних формальностей ознаки [9, с.155]. Основною проблемою визначення точок входів і виходів митної процедури транзиту є їх не систематичний виклад в нормативно-правових актах, у зв'язку з чим відсутнє єдине розуміння їх сутності і як наслідок відсутнє уявлення про

таке поняття як «митні формальності». Єдиним способом вирішення цієї проблеми є систематизація та гармонізація митного законодавства.

Висновки проведеного дослідження та перспективи подальших розвідок.

Аналізуючи викладений та досліджуваний матеріал, можемо зробити висновок, що «митний режим транзит» недоцільно використовувати у національному законодавстві, оскільки існує єдиний адміністративний режим митної діяльності, який є загальним для всіх митних процедур і визначає загальні характеристики порядків здійснення дій, у тому числі і для транзиту.

Митна процедура транзиту – це процес звільнення суб'єктивного права митної служби та зацікавлених осіб від зобов'язань (обтяжень), пов'язаних з виконанням умов і вимог, необхідних для випуску товарів, які переміщуються під митним контролем з одного митного органу до іншого.

Перспективним для подальших розвідок є порівняльне дослідження

складових елементів митної процедури транзиту за національним митним законодавством та Кіотською конвенцією.

Список використаних джерел

1. Гутченко К. А. "Митний транзит": сутність і зміст поняття [Електронний ресурс] / К. А. Гутченко // Правова позиція. - 2017. - № 2. - С. 31–43. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2017_2_6
2. Митний кодекс України від 13.03.2017 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page>. (дата звернення: 14.07.2018)
3. Шахмамєтьєв А. А. Таможенный режим по законодательству России и Франции: Сравнительное исследование на примере режима таможенного склада: Автореферат дис...канд., юр. наук: 12.00.14/ А. А. Шахмамєтьєв: Академия управления МВД России.- М., 2002. - С. 19.
4. Glossary of international Customs terms (2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wcoomdpublishations.org/downloadable-publications.html>
5. Кормич Б. А. Митні режими як інститут митного права / Б. А. Кормич // Митна справа. - 2013. - № 6. - С. 86-92. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_6_13
6. Кунєв Ю. Д., Баязітов Л. Р. Визначення сутності та змісту основних митно-правових понять: «митна процедура» / Ю. Д. Кунєв, Л. Р. Баязітов // Вісник Академії митної служби України. Серія: Право. – 2014 - №2 – С. 7-23.
7. Митний кодекс ЄС – основа процедури митного регулювання ЄС / Я. Кіс-танова // Юридичний вісник. - 2014. - № 2. - С. 285-290.
8. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Конвенція Кіото) [Електронний ресурс] : офіційний переклад. – Режим доступу : <http://www.lawua.info/bdata9/ukr907/index.htm>
9. Кунєва З. Ю. Митні формальності: теорія і практика” : монографія / З. Ю. Кунєва : Київ: «Видавничий дім «АртЕк», 2018. – 216 с.

Гутченко К. А. Режим «митний транзит» та процедура «митний транзит»: сутність і зміст

Роботу присвячено проблемам із визначенням сутності та змісту понять «режим митний транзит» та «процедура митний транзит». Запропоновано історичний і теоретичний підходи до їх визначення. Закладено передумови подальшого розвитку правових понять «режим митний транзит» та «процедура митний транзит».

Ключові слова: транзит; режим митний транзит; митна процедура; процедура митного транзиту; митні формальності; митне законодавство.

Гутченко К. А. Режим «таможенный транзит» и процедура «таможенный транзит»: сущность и содержание

Работа посвящена проблемам определения сути и содержания понятий «режим таможенный транзит» и «процедура таможенный транзит». Предложено исторический и теоретический подходы к их определению. Заложены концепции дальнейшего развития правовых понятий «режим таможенный транзит» и «процедура таможенный транзит».

Ключевые слова: транзит; режим таможенный транзит; таможенная процедура; процедура таможенного транзита; таможенные формальности; таможенное законодательство.

Gutchenko K. Mode "customs transit" and the procedure "customs transit": the essence and content

The work is devoted to the definition of the essence, problems and content of the concepts of "customs transit regime" and "customs transit procedure". Historical and theoretical approaches for their definition are offered. The preconditions for the further development of legal definitions of the concepts "customs transit regime" and "customs transit procedure" are laid.

Key words: transit; customs transit regime; customs procedure; customs transit procedure; customs formalities; customs legislation.